

ALBERT LEFEBVRE

1878 - 1951

LUMINIST - POINTILLIST

GODZOEKER

door Gaston IMBO.

1. OUDERS.

Albert Lefebvre was een kunstschilder met talent. Allerlei omstandigheden, en niet in het minst het gebrek aan belangstelling van de kunstenaar zelf voor tentoonstellingen en kunsthandelaars, zijn er de oorzaak van dat hij in de gevestigde artistieke middens zo goed als onbekend bleef. In een artikel in "De Vaandrig" van 24 november 1974 schreef Gustaaf Van den berghe terecht: "Het werk van Lefebvre verdient een ereplaats in de galerij van de Geraardsbergse kunstenaars van blijvende betekenis".

Hij werd te Geraardsbergen geboren op 3 juli 1878, als zoon van Jean-Baptiste, wagenmaker (oEllezelles 19.06.1837) en Melanie De Clercq, zonder beroep (oParike 26.02.1842), dochter van Lambertus, landbouwer te Parike, en van Rosalie Van Lierde (+Parike 21.03.1858). Zijn ouders woonden toen in de Wijngaardstraat.

Jean-Baptiste Lefebvre was op 20.02.1872 weduwnaar geworden van Josephine Spitaels, afkomstig van Ghoy. Hij trad voor de tweede maal in het huwelijk te Geraardsbergen op 16.08.1877 met Melanie De Clercq. Zijn ouders, Franciscus Lefebvre en Marie Caroline Van den Hole waren welstellende landbouwers, afkomstig van Ellezelles, maar in de jaren '70 naar Geraardsbergen verhuisd.

Albert Lefebvre zal zijn vader praktisch niet gekend hebben: deze overleed immers te Geraardsbergen op 25.06.1883, toen zijn enig zoontje Albert nog geen 5 jaar oud was.

Zijn moeder Melanie De Clercq hertrouwde te Geraardsbergen op 26 mei 1894 met Adolphus Merckaert, een Geraardsbergenaar, waarvan ik echter het beroep niet heb kunnen achterhalen en ook geen nadere gegevens heb gevonden.

Misschien heeft Albert Lefebvre lagere school gelopen in de gemeenteschool (opgericht in 1881) en heeft hij ook nog lessen in tekenen gekregen in de stadsschool voor tekenen en bouwkunde, gesticht in 1821 en toendertijd gevestigd in de lokalen van de verdieping van het Vleeshuis op de Markt.

In de bevolkingsregisters van 1900 komen de echtelingen Merckaert - De Clercq niet meer voor, zodat ze dus uit de stad moeten verhuisd zijn tussen 1894 en 1900. Waar gingen ze zich vestigen ?

2. SCHOLING.

Ik veronderstel dat de familie naar Brussel verhuisde en dat de ongeveer 20-jarige Albert in het atelier van Isidoor Verheyden (1846-1905), bekend landschapschilder, ging werken. Tegelijkertijd volgde hij teken- en schilderlessen aan de Brusselse Academie. Zeker is dat Lefebvre bevriend was met de 30 jaar oudere laat-impressionistische schilderes en mecenas Anna Boch (oLa Louvière 1848 -+Brussel 1936), eerst leerlinge van Euphrasine Beernaert, nadien van Isidoor Verheyden.

Anna Boch was de dochter van Eugène von Boch (1809-1898), afstammeling uit een

bekende familie van Saarlandse aardewerkfabrikanten, die in 1841 een faiëncfabriek had opgericht, samen met zijn broer te La Louvière (sinds 1851 in samenwerking met de Luxemburger Villeroy).

Anna Boch was lid van de anti-academische en vooruitstrevende schildersgroep "**Les XX**", in 1883 gesticht door advocaat en verzamelaar Octave Maus, met als belangrijkste adepten: James Ensor (1860-1949), F. Khnopff (1858-1921), Rodin (1840-1917) Jef Lambeaux (1852-1908), Theo Van Rijsselberghe (1862-1926) en W. Vogels (1836-1896). De groep bleef bestaan tot in 1893 en ging dan over in een nieuwe kunstenaarskring: "**La libre esthétique**".

Albert Lefebvre maakte van deze groep geen deel uit, hij was natuurlijk te jong, maar zeker is dat hij van Anna Boch een portret schilderde.

Tussen 1900 en 1914 moet hij vele doeken geschilderd hebben waarvan de meeste in privé bezit zijn.

In de abdij van Steenbrugge zijn nog enkele werken uit die periode bewaard: het zijn doeken met een eenvoudige compositie, geschilderd met lichte pastelkleuren, wit, roze, teergroen, lichtblauw, helder en tintelend van licht, helemaal in de lijn van het pointillisme en het luminisme. Ik vermeld: Drie berken in winterlandschap, Boom aan vijver, Lente: een bloeiende boomgaard als een symfonie van wit en teer-wazig blauw, uit 1910,... natuur-impressies, pointillistisch uitgevoerd in de trant van Van Rijsselberghe (1862-1926). Hij koesterde grote bewondering voor Jacques Perk, Henriette Roland Holst, Verwey, maar bovenal voor Guido Gezelle.

3. GEZELLE.

In 1914 tekende hij verschillende portretten van Gezelle naar diens dodenmasker. Drie ervan werden opgenomen in het "**Gezellebrevier**", een keus van vijftien representatieve gedichten, door Herman De Beucker. Deze gedichten synthetiseren de essentie van de grote dichterziel, en zijn gegroepeerd rond de thema's: dageraad, middaghoogte, ondergang. (uitgave L.J. Veen, Amsterdam, 1914, 375 exemplaren).

In de abdij van Steenbrugge bevinden zich ook drie potloodtekeningen, prachtige portretten vol expressie van "L'inconnue" (1913): een meisje dat in ongelukkige omstandigheden te Parijs in de Seine verdrong.

Nam Albert Lefebvre in 1914 de wijk naar Nederland? Tussen 1914 en 1920 zijn wij zijn spoor bijster. Is het in die periode dat hij, ofwel langs uitgever Veen, ofwel langs Gezelle-bewonderaars in contact kwam met enkele grote nog levende Tachtigers?

Tussen 1920 en 1925 heeft hij in Italië rondgezworven. Hij bezocht er ongetwijfeld de grote kunststeden Venetië, Bologna, Florence, Rome, Napels, en de grote bedevaartsoorden zoals Padua, Assisi, Monte Cassino...

4. CAPRI.

In 1923 is hij op het eiland Capri, in de baai van Napels. Het is daar dat hij in contact kwam met Nonnie, de dochter van Multatuli.

Deze Everdine Douwes-Dekker (1857-1933) was op 30 sept. 1880 gehuwd met Francesco Bassani (1853-1916) die in 1887 benoemd werd tot buitengewoon hoogleraar geologie aan de universiteit van Napels. Nonnie had de platen getekend voor zijn werken over de fossiele vissen.

Na de dood van haar man in 1916 had Nonnie, die zich al sinds 1890 verdiepte in biografieën van heiligen, ingezonderd mystieke, zich op Capri gevestigd.

Toen in 1922 de Italiaanse lire tot ongeveer 1/5 van zijn waarde devalueerde kon ze nog moeilijk met het professorenpensioen van 600 lire rondkomen en leidde ze een kommer- vol bestaan.

Lefebvre, die bevriend was met Elout uit Wassenaar, correspondent van het "Handelsblad" verkreeg door zijn bemiddeling, een jaarlijkse steun van 400 gulden van het Tolensfonds. Lefebvre zal toen ook aan Nonnie gevraagd hebben haar mémoires te schrijven voor Mej. Belpaire's tijdschrift "Dietse Warande en Belfort" waarop ze afwijzend antwoordde dat ze liever deze treurige familiekwesaties wilde bedekken met de sluier der vergetelheid.

5. TACHTIGERS.

Van 1925 tot 1930 verbleef Lefebvre (opnieuw?) in Nederland. Hij leerde er de werken kennen van de schilders der zgn. "Haagse school": Jozef Israëls (1824-1911), Matthijs Maris (1839-1912), Breitner (1857-1929), Isaac Israëls (1865-1934), Willem Maris (1860-1923)...

Een schilderij van Lefebvre: "Mater Amabilis" (z.d.), in de abdij van Steenbrugge, vertoont duidelijk de invloed van Jan Toorop (1858-1928).

Grote invloed op hem zullen enkele tachtigers gehad hebben: zij die niet alleen de schoonheid in de kunst zochten, maar ook de waarheid in de ethica. Zo had hij persoonlijke contacten met Albert Verwey (1863-1937), een godzoeker langs Spinoza's rationalisme, los van elk dogma; waarschijnlijk ontmoette hij ook de onrustige, raadselachtige Frederik Van Eeden (1860-1932) die na het ineensstorten van zijn communistische Walden-kolonie God tracht te vinden langs de duistere paden van de parapsychologie, het spiritisme en het occultisme, en zich op 18 februari 1922 in de Benedictijnerabdij St. Paulus te Oosterhout liet dopen; ook Henriette Roland Holst-Vanderschalk (1869-1953) zal voor hem geen onbekende geweest zijn: eerst socialiste, dan hartstochtelijke communiste tot ze in 1927 een vorm van religieus socialisme belijdt; ze had, zoals Lefebvre, een grote bewondering voor Gezelle (schreef een "christelijke" Gezelle-studie in 1931).

Zijn contacten met deze ernstig-menende godzoekers sterkten hem nog in het belijden van een fervent katholiek geloof. Hij had in Italië enkele grote heiligen van meer nabij leren kennen (Franciscus van Assisi) en was zich meer en meer gaan verdiepen in de levens en de geschriften van de grote mystieken.

6. ONZE LIEVE VROUW LOMBEEK.

Na een verblijf van 5 jaar in Nederland, keerde hij ca. 1930 naar België terug en vestigde zich te O.L.V. Lombeek, een stil Brabants dorpje in het golvende Pajottenland. Lefebvre hield van de landelijke rust, onmisbaar voor zijn theologische en mystieke lectuur, zijn meditatie. Zijn kunst, eertijds op de natuur gericht of het portret, was nu intens religieus geworden. Hij ontleende nu zijn onderwerpen aan de H. Schrift of de heiligenlevens. Hij bezocht regelmatig de benedictijnerabdij van Affligem en had er in de persoon van pater Willebrord De Schedts O.S.B. een vriend en een mentor. Hoorde hij van hem hoe, in 1933, Pieter Van der Meer de Walcheren, nog gehuwd zijnde, toch benedictijnermonnik werd in de St. Paulusabdij van Oosterhout? Ook Lefebvre dacht aan het kloosterleven; hij twijfelt: monnik of oblaat?

7. OBLAAT - ABDIJ STEENBRUGGE.

Tenslotte opteerde hij voor oblaat in de Benediktijnerabdij van Steenbrugge, waar abt Dom Van Assche, een milde Oostvlaming uit Erembodegem, hem met open armen ontving. Als oblaat behield hij zijn vrijheid (die hem zo lief was; omwille van die vrijheid was hij ook nooit getrouwd), volgde een eenvoudige levensregel en schonk al zijn bezittingen aan de abdij. Op 7 april 1938 neemt hij zijn intrek in Steenbrugge. Op eigen kosten liet hij een "villatje" bouwen in de tuin van de abdij; hij beschikte er over een atelier, een zit-

plaats, een slaapkamer. Hij eet samen met de paters de eenvoudige maaltijden en volgt alle godsdienstige plechtigheden in de abdijkerk. Hij wandelt en schildert, meestal grote doeken met onderwerpen uit heiligenlevens. Hij heeft veel schilderijen meegebracht die hij aan de abdij schonk. Elk jaar deed hij een grote reis: naar Nederland, naar Frankrijk, naar Italië vooral. Hij was vroom en opgewekt, bijna volmaakt gelukkig.

Hij las veel, mystieke werken en heiligenlevens. Hij had een grote verering voor O.L. Vrouw en voor Franciscus van Assisi, hij dweepte met de grote mystieke vrouwen Angela van Foligno, Catharina Emmerich, Catharina van Siena.

In Steenbrugge schilderde hij nog weinig **natuurtaferelen**. In zijn werk weerspiegelde zich zijn enige grote bekommernis: de kerk en haar heiligen. Zijn stijl is nu eenvoudig en strak, de lijn domineert. Uit die periode zijn bekend:

- "Angela de Foligno".

- "Avondgebed": bij zonsondergang zit een man neergeknield aan het strand, met samengevouwen handen, een klein figuur tussen zand en wat schelpen, nietig tussen de wijde lucht en de oneindige zee, in de bleekwordende stralen van de ondergaande zon.

- "Sint Franciscus die de wonden ontvangt" en "Mozes", twee reusachtige doeken (later overschilderd met een ander onderwerp door Van Belleghem).

- Een "Christuskop" naar de lijkwade van Turijn.

- Een aangrijpende "Judas".

- Een bekoorlijk "Aards Paradijs" waarvoor hij vele voorstudies van allerlei kleurrijke vogels tekende.

- Hij sprak veel over zijn "aardse" moeder (portret uit 1910: "Mijn lieve moeder op 68-jarige leeftijd", maar nooit over een ander familielid.

8. MOEDER HUNNEGHEM.

De priorij der Benedictinessen van Hunneghem bezit nog enkele mooie schilderijen van Lefebvre o.a. een paar goed geslaagde portretten van zijn bejaarde moeder (uitgevoerd in zijn favoriete lichtblauwe pastelkleuren en volgens het pointillisme-procédé dat hij afkeek van **Theo Van Rijsselberghe**, te dateren rond 1910-1920), en een verrassend zelfportret: een halflijvige bohémien-schilder met lange haren tot op de schouders, in een nauwsluitend fluwelen vest (dit portret doet mij denken aan het portret van de jonge "schwärmer" Laermans, een houtgravure van Henri Van Straeten - o1892 - maar zonder breedgerande vilthoed en pijp - afgedrukt in het boek van Elsschot "Lijmen"), vermoedelijk geschilderd tussen 1900 en 1905, in traditionele trant, voor zijn pointillistische procédés.

Van waar die band met Hunneghem ?

Toen zijn moeder naar de zeventig ging liet hij haar opnemen bij de zusters van het klooster van Hunneghem als een rijke "pensionnaire". Ze werd er inderdaad uitstekend verzorgd want ze was niet onbemiddeld. Ze overleed in het klooster in 1919. Lefebvre, die steeds veel van zijn moeder is blijven houden en steeds in haar nabijheid bleef, haar zelfs dagelijks bezocht, voelde zich nu vrij en ondernam tussen 1920 en 1930 verschillende reizen naar Nederland, Frankrijk, Zwitserland en Italië met min of meer langere verblijven. Hij kan zich dat permitteren, enige zoon, gefortuneerd en ongehuwd.

9. NATUUR EN MYSTIEK.

In gesprekken kwam hij steeds terug op zijn liefde voor de natuur en haar Schepper, de ondoorgrondelijkheid van heelal, leven en dood. Hij dweepte steeds meer met S. Franciscus en de mystieke ziensters. Om bezit gaf hij niets. Zijn gedrag was

onberispelijk en zijn vroomheid oprecht. Hij was een levenslustig, vriendelijk en blij man die volledig opging in de liefde van God, de schoonheid van de natuur, de mysteries van leven en dood. Hij was de Schepper dankbaar voor alles wat hij ontvangen had.

10. HET EINDE.

Op zondag 22 april 1951 werd hij plots onwel tijdens de hoogmis; men wilde hem naar zijn slaapkamer brengen, maar op de drempel van de kerk ontving hij de H. Sacramenten der stervenden en overleed er in de armen van zijn vrienden, de paters Benedictijnen.

Drie dagen later werd hij in alle eenvoud begraven op het partikuliere kerkhof der paters; op zijn graf rust een simpel arduinen zerkje dat alleen zijn naam en zijn geboorte- en overlijdensdatum draagt.

Alles wat hij bezat heeft hij nagelaten aan de abdij van Steenbrugge. Vele van zijn schilderijen werden verkocht aan partikulieren van en rond Brugge. Het legaat Lefebvre stelde de paters in staat restauratiewerken aan kerk en klooster uit te voeren. In de grote spreekplaats werd een eenvoudige gedenksteen ingemetseld:

Memento
A. Lefebvre
D + D

De tekst van zijn doodsprentje heeft hij zelf opgesteld: "Deus caritas est". Dank voor alles wat ik op deze aarde naar lichaam en ziel van U ontvangen heb.

DEUS CARITAS EST

Geleef te hiden voor de ziel van Uw vriend

ALBERT LEFEBVRE

Kunstschilder

Oblaar van Sint Benediktus

*geboren te Geeraardsbergen op 3 Juli 1878 en
haastig overleden in de St-Pietersabdij te Steen-
brugge op 22 April 1951, voorzien van het H. Oliesel.*

IN DEN NAAM VAN DEN VADER EN DEN ZOON
EN DEN H. GEEST. AMEN!

O Eeuwige, Heilige Drieenheid! Laat mij U met
gansch mijn wezen en uit al mijn krachten danken,
voor alles wat op deze aarde ik naar ziel en lichaam
van U ontvangen mocht.

Den Vader, omdat Hij mij tot het bestaan geroepen
heeft en voorbestemd, om deelgenoot te zijn van zijn
eigen goddelijk Wezen.

Den Zoon Jezus Christus, wiens leven en leer een
voortdurend voorbeeld en een licht was op mijn
levensweg. Die mij door de genadebronnen zijner
heilige Sacramenten aan zijn goddelijkheid deelachtig
maakte; mij door het H. Doopsel tot het zoonschap
Gods verloor en dit in mij door de H. Eucharistie
vermeerderde en versterkte en mij zo een onderpand
schonk van de hemelsche God-vereende vreugde,
bekroning en voortzetting van de verhevene Liturgie

zijner strijdende kerk: het aanbeddend Sanctus en het
triumferend Alleluia-lied.

Ook mede aan den H. Geest, al mijn dank voor de
heilige Stuwkracht tot alles wat goed en waar en
schoon is; om het genieten in hoge mate van den
heiligen Godsdienst, de wondere schoonheden der
natuur en der sublieme kunstwerken velerlei door de
eeuwen heen. Om het groot voorrecht nog mijn leven
te hebben mogen wijden aan het beoefenen der schil-
derkunst.

Wil, O mijn God, mijn tekortkomingen in het be-
antwoorden aan zooveel genade vergeven. Gelief deze
mijne schuld weg te wasschen in het voor ons zoo
liefdevol gestort verlossingsbloed van onzen Heer
Jezus-Christus.

Nog een heel bijzondere dank, O mijn God, voor
de groote weldaad ons geschonken in de persoon van
de H. Maagd en Moeder Gods Maria, onze bescherm-
ster en voorspreekster en Mede-Verlosseres.

Ook nog omdat Gij mij een zoo goede aardsche
Moeder gegeven hebt.

Geef mij en ons allen, O Eeuwige liefdevolle God,
na dit leven de volledige bevrediging van het pijn-
lijk heimwee naar U, dat Ge zoo diep in 's menschen-
hart gegrift hebt, opdat we U volmaakt mogen kennen
en beminnen. Amen.

H. Maagd Maria, Angela van Foligno, Cath.
Emmerich, Cath. van Siena, H. Franc en H. Clara
van Assisie, bidt voor mij.

Heilige Vader in Uwe handen beveel ik mijnen
geest en wil het offer van mijn leven en van mijn
sterven aanvaarden, tot meerdere uitbreiding van
Uw Godsrijk op aarde. Amen

"Al mijn dank voor de heilige Stuwkracht tot alles wat goed en waar en schoon is; om te genieten in hoge mate van den heiligen Godsdienst, de wondere schoonheden der natuur en der sublieme kunstwerken velerlei door de eeuwen heen. Om het groot voorrecht nog mijn leven te hebben mogen wijden aan het beoefenen der schilderkunst. Ook nog omdat Gij mij een zoo goede aardsche Moeder gegeven hebt".

Van de twee dichters die hij het meest bewonderde en in wier dichtbundels hij elke dag "brevierde", had hij een paar strofen aangehaald die zijn in-diepe christelijk geloof typeerden.

O Licht !

Hoe ben ik, louter duisterheid,
en steke blind geboren,
O Licht, tot uwen lof bereid,
bestemd en uitverkoren ?

Hoe is 't, dat ooit Gij, ongemaakt,
gewonnen noch geschapen,
mij, duisternis, den dag ontstaakt
en duizenden liet slapen.

G. Gezelle

'k Lag ter aarden en 'k aanbad U,
neêrgebogen in mijn niet,
en mijn herte zong een lied
schoon ik zweeg en weende, dat U,
Heere, alleen bekend moet zijn,
en dit arrem herte mijn !

G. Gezelle

Bénédiction

Je sais que vous gardez une place au Poète
dans les rangs bien heureux des Saintes Légions,
et que Vous l'invitez à l'éternelle fête
des Trônes, des Vertus, des Dominations.

Ch. Baudelaire

Les Phares (Les arts)

Car c'est vraiment, Seigneur, le meilleur témoignage
que nous puissions donner de notre dignité
que cet ardent sanglot qui roule d'âge en âge
et vient mourir au bord de votre éternité !

Ch. Baudelaire

11. BETEKENIS.

Alhoewel hij, chronologisch gezien, tot de generatie behoorde van de expressionisten der tweede Latemse "school" (die geen school was) en ook een tijdgenoot was van sterke individualiteiten als I. Opsomer, W. Paerels (in hetzelfde jaar 1878 als hij geboren), E. Tjigtgat (o1879) en Rik Wouters (o1882), was en bleef Lefebvre een nogal stereotiep neo-impressionist die alle opkomende "ismen" (vorm- en kleurvermengingen als fauvisme, kubisme, expressionisme...) aan zich voorbij liet gaan.

Hij was een zeer christelijke jonge man, volwassen geworden op het einde van de 19de eeuw, toen de wetenschap triomfen vierde en geacht werd alles te kunnen verklaren, alle levensvragen te kunnen oplossen; geloof en dogma werden bijkomstig. Ook de kunst moest zich uit knellende banden bevrijden en werd vernieuwd.

In 1886 werd de literaire kring "**La jeune Belgique**" gesticht; in 1883 werd "**Le Siècle des XX**" te Brussel opgericht. Lefebvre kwam sterk onder de indruk, in het begin van deze eeuw, van het werk van **Emile Claus** (1849-1929) die op een uitstekende manier het licht in zijn doeken kon vangen, het voordurend wisselend licht. Claus had het spel van licht en kleur, geïntroduceerd door de Franse impressionisten, (Cl. Manet 1840-1926, Ed. Manet 1832-1883, P. Renoir 1841-1919, C. Pissarro 1830-1905, Alfr. Sislez 1839-1898), in prachtige natuurtaferelen kunnen vatten, badend in licht en fijne doorzichtige nevel. Dit was meer dan impressionisme, het was "**luminisme**".

Maar de nieuwe theorieën over licht en kleur: "het licht is niet monochromatisch maar is veelkleurig" bracht enkele baanbrekers schilders er toe geen enkelvoudige kleurstrepen of blauwvlakken op het doek te brengen maar honderden, duizenden stippen of vlekjes van verschillende kleuren naast elkaar.

Deze stoutmoedige nieuwigheid verleende aan de natuurtaferelen van de baanbrekers

van het **neo-impressionisme**, Georges Seurat (1859-1891) en Paul Signac (1863-1935) een verrassende frisheid en een heel bekoorlijk effect.

Bij ons waren de doeken van jong gestorven pionier **H. Boulanger** (1837-1874), circa 1860, reeds volop impressionistisch en luministisch en **Verheyden** en **Courtens** (uit de zgn. **school van Tervuren**) trokken de lichtimpressies door.

Een lid van de "Cercle des XX" was onmiddellijk gewonnen voor de integrale weergave van de natuur door gekleurd licht met de stipjestechniek: de Gentenaar **Theo Van Rijsselberghe** (o1862).

Honderd jaar geleden was Brussel het middelpunt van artistiek gebeuren: dank zij O. Maris en "Les XX" kwamen de grote Franse vernieuwers hier exposeren. Onze beste jonge schilders aanbaden eveneens het licht en interpreteerden het impressionisme op een eigen persoonlijke manier: **luminisme** van Claus, kleurrijk **fantastisch impressionisme** van Ensor, **pointillisme** van Van Rijsselberghe... Maar Van Rijsselberghe ging verder: hij paste de kleurstipjes-techniek ook toe in zijn portretten. Als kleur domineerde hier eveneens, zoals in zijn landschappen: het pastel-blauw.

Dit alles vindt men terug bij **Lefebvre**, misschien te nadrukkelijk. En als navolger of nabootser brengt men geen grote kunst: men blijft een "afkijker" zonder oorspronkelijkheid, een kleine epigoon. Het zal wel daaraan te wijten zijn dat men de naam Albert Lefebvre in geen enkele geschiedenis der moderne Europese of der Belgische schilderkunst aantreft.

12. DOCUMENTATIE

- Artikel van G. Van den Berghe in "De Vaandrig" van 24.11.1974.
- Bevolkingsregisters van de stad Geraardsbergen.
- Geschiedenis van de Letterkunde der Nederlanden, deel IX: Het Tijdperk der Vernieuwing van de Noordnederlandse Letterkunde. Prof. Dr. W.J.M.A. Asselbergs (N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, Brussel, 1951).
- Van Gelder e.a. " Kunstgeschiedenis der Nederlanden".
- Libelle nr. 1513, Michele Jean: "Artieste en mecenas: Anna Boch" blz. 185.
- Dr. Julius Péé: "Multatuli en de Zijnen" (Wereldbibliotheek N.V., Amsterdam, 1937) blz. 167, 381, 383, 389.
- Archief en bibliotheek Benedictijnerabdij Steenbrugge.
- Doodsprentje.

Gaston IMBO.